

Pregledni članak

PRIRODNE KATASTROFE KAO GENERATORI NOVIH RAZVOJNIH OBLIKA U TURIZMU

Marija Zeljković^{1*}

¹Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu,
Studentski trg 3/3, Beograd, Srbija

*Kontakt: maki.zeljkovic96@gmail.com; Tel.: +381 63 7523674

Apstrakt: Brojni istraživači specijalizovani u različitim naučnim disciplinama nastojali su da kroz višegodišnja istraživanja opišu fenomen prirodnih katastrofa, njihove uzroke i razorne posledice koje izazivaju. Uprkos negativnoj konotaciji koje se najčešće dovodi u vezu sa geofizičkim, hidrološkim, biološkim, meteorološkim i vanzemaljskim katastrofama, savremena naučna literatura prepoznala je njihov značaj u razvoju savremenih oblika turističkih kretanja. Turizam je delatnost veoma osetljiva na uticaje iz okruženja i kao takva lako može biti oslabljena nestabilnim političkim situacijama, vremenskim prilikama, terorizmom, pa i prirodnim katastrofama. Pojedine katastrofe su razorile turističku privredu, uništile infrastrukturu i atrakcije koje su predstavljale osnovne pokretače razvoja. S druge strane, kao posledica čovekove psihološke potrebe za adrenalinom, otkrivanjem nepoznatog, kontaktom sa rizičnim i opasnim situacijama, na turističkom tržištu se razvila specifična niša zainteresovana za posetu lokacijama pogođenim određenom prirodnom katastrofom, što je otvorilo mogućnost stvaranja alternativnih turističkih oblika, poput turizma katastrofa.

Ovaj vid turističkih kretanja ima potencijal da minimizira negativne posledice katastrofa po destinaciju, te kroz privlačenje turista na mesta stradanja, razaranja i katastrofa ojača lokalnu ekonomiju, doprinese oporavku lokalne zajednice kroz podršku, volonterske akcije i materijalnu pomoć. Međutim, preplitanja fenomena turizma koji se u kolektivnoj svesti vezuje za opuštanje, uživanje i zabavu, sa događajima koji su prouzrokovali veliku materijalnu štetu i ljudske žrtve, izaziva kontraverzna pitanja i sukob mišljenja na temu moralnosti organizacije putovanja u sklopu turizma katastrofa i zarade predstavnika turističke privrede po tom osnovu.

Ključne reči: prirodne katastrofe; turizam katastrofa; mračni turizam; razvoj; rizik;

1. Uvod

Prirodne katastrofe ostvaruju veliki uticaj na ljude, njihovu imovinu i životnu sredinu, izazivajući fizičke posledice u vidu prouzrokovanja materijalne štete i ljudskih žrtvi, ali i socijalne posledice kroz ekonomske, psihološke, zdravstvene, institucionalne, demografske i političke probleme (Mileti, 1999). Naučnici koji su se bavili istraživanjem prirodnih katastrofa nastojali su da ih klasifikuju i objasne distinkcije među utvrđenim pojavnim oblicima. Jedna od klasifikacija prirodnih katastrofa bazira se na mestu njihovog nastanka, pri čemu se razlikuju geofizičke, hidrološke, biološke, meteorološke i vanzemaljske katastrofe. U geofizičke katastrofe se ubrajaju zemljotresi, vulkani, cunami, u hidrološke bujice i poplave, u biološke najezde insekata i epidemije, dok u meteorološke spadaju tornada, snežne oluje, oluje s gradom, munje, mećave, hladni i vrući talasi, a u vanzemaljske meteori (Degg, 1992; Tobin & Montz, 2004).

U naučnoj literaturi je sve prisutnije ispitivanje uticaja prirodnih katastrofa na fenomen turističkog razvoja, generisanje turističkih tokova i odabir turističkih destinacija (Prideaux, 2003; Tarlow, 2005; Stone, 2006; Stone & Sharpley, 2008; Kelman & Dodds, 2009; Wright, 2014; Tsai, Wu, Wall, & Linliu, 2016; Genç, 2018; Lin, Kelemen & Tresidder, 2018; Kunwar & Karki, 2020). Iako pojava prirodnih katastrofa u turističkim mestima najčešće ima negativnu konotaciju, pojedini autori ističu i pozitivne uticaje i potencijale za turistički razvoj koji nastaju kao posledica dešavanja prirodne katastrofe. (Kelman & Dodds, 2009; Amujo & Otubanjo, 2012; Coats & Ferguson,

2013; Wright, 2014; Rucinska, 2016; Chang, 2017; Mahn, Scarles, Edwards & Tribe, 2020; Kunwar & Karki, 2020; Korstanje, 2020). Shodno tome, razumevanje odnosa između katastrofa i turističke destinacije koju su one zadesile je od velikog značaja radi minimiziranja negativnih posledica istih i prepoznavanja novih razvojnih mogućnosti na datom prostoru.

Prideaux (2003) navodi da turistička industrija često trpi velike štete usled katastrofa i naglašava da je posebno važno obratiti pažnju na sve tipove prirodnih katastrofa, dugoročne uticaje klimatskih promena i globalne epidemije izazvane novim vrstama virusa, jer oni najčešće ostavljaju najveće negativne posledice po turistički razvoj. Zemljotres na Haitiju iz 2010. godine, cunami u Južnoj Aziji iz 2004, virus SARS iz 2003. godine, samo su neki od primera katastrofa koji su razorili turističku privredu na lokalnom, regionalnom, nacionalnom, pa i globalnom nivou. Međutim, pojedine katastrofe su imale podsticajni efekat na kreiranje novih oblika turističkih kretanja i revitalizaciju turizma i celokupne ekonomije pogođene regije. Devastirani prostori i potresne priče lokalnog stanovništva kao evidentni dokazi katastrofe koja se dogodila, počinju da privlače pažnju radoznalih turista i da bivaju osnov za formiranje novih atrakcija i turističkih proizvoda. Kao rezultat sve izraženije potrebe turista za stvarnim ili simboličnim susretom sa srmću, katastrofama, tragedijama i zverstvima koja su se odigrala na određenom prostoru, razvija se mračni turizam (Tarlow, 2005; Stone, 2006; Stone & Sharpley, 2008). Jedna od vrsta mračnog turizma je i turizam katastrofa (disaster tourism) koji poslednjih godina izaziva veliko interesovanje među istraživačima, i definiše se kao putovanje u rekreativne svrhe radi razgledanja područja pogođenih katastrofom (Kelman & Dodds, 2009).

2. Prirodne katastrofe kao potencijal za razvoj turizma

Turizam je industrija koja se odlikuje velikom osetljivošću na slabosti i pretnje prisutne u samim turističkim destinacijama ali i van njih (Korstanje, 2020). Prirodne katastrofe, teroristički napadi, nestabilna politička situacija, ekonomska kriza i drugi faktori često onemogućavaju turistička kretanja, narušavaju osnovne razvojne resurse destinacija i sprečavaju poslovanje predstavnika turističke privrede. Ovakve promene uslovljavaju i promenu percepcije destinacije u svesti potrošača, a samim tim dovode i do opadanja turističke tražnje i preusmeravanja turista ka

drugim destinacijama. Uništena infrastruktura, osećaj nebezbednosti, pojava rizika i straha od posete određenim turističkim mestima mogu dugoročno onemogućiti obnavljanje turističke privrede (Genc, 2018). Međutim, nakon dešavanja katastrofe, turistička industrija ne mora nužno pretrpeti nenadoknadive ekonomske gubitke, već može iskoristiti znatizelju turista za mestima smrti, katastrofa i tragedija, te njihovim privlačenjem ojačati lokalnu ekonomiju. Turizam katastrofa (disaster tourism) otvara mogućnost za nove ekonomske poduhvate i rebrandiranje destinacije (Amujo & Otubanjo, 2012). Stvaranje turističke ponude bazirane na doživljaju i posledicama katastrofa doprinosi prikupljanju sredstava za obnovu oštećene infrastrukture. Takođe, poseta razorenim mestima ima i društveni značaj koji se izražava kroz empatiju turista i podršku lokalnom stanovništvu u prevazilaženju posledica katastrofe (Evans, 2010; Miller, 2007; Muskat, Nakanishi, & Blackman, 2015).

2. 1. Pozitivni primeri razvoja turizma katastrofa

Začetnicima turizma katastrofa smatraju se gradovi Pompeja i Herculaneum, koji su, nakon erupcije Vezuva 79. godine pre nove ere, ostali zatrpani pod gomilom pepela i zaboravljeni skoro 1500 godina, dok tokom arheoloških istraživanja u 16. veku nisu otkriveni njihovi ostaci. Pažnju turista ovaj lokalitet je privukao već u 18. veku, zbog potrebe da svedoče posledicama jedne od najvećih prirodnih katastrofa starog veka. Ovi lokaliteti su preuzeli veliki udeo u ekonomskom osnaživanju na lokalnom nivou, ali se danas suočavaju i sa problemima prevelike koncentracije turista i premašivanja nosećeg kapaciteta ovih destinacija (Hohenhaus, n.d.).

Uragan Katrina koje se desio 2005. godine u Nju Orleansu bio je jedna od najrazornijih prirodnih katastrofa u SAD-u, koja je prouzrokovala oko 1800 žrtava i štetu procenjenu na 106 milijardi američkih dolara (Rafferty, 2020). Ipak, iste godine su, kao posledica velike tražnje, na turističko tržište plasirane prve ture zasnovane na obilasku razorenih mesta (Korstanje, 2020). Organizovani obilasci grada u autobusima ili na biciklima imali su za cilj edukaciju posetilaca o uraganu, posledicama koje je izazvao i životu ljudi nakon katastrofe. Ove ture nastavljaju i dalje da se realizuju, privlačeći pažnju turista koji posećuju Nju Orleans (Mahn, Scarles, Edwards & Tribe, 2020).

Fenomen turizma katastrofa 2011. godine dobija na značaju i u Japanu, koga je te godine pogodio zemljotres jačine 9 stepeni Rihterove skale, praćen razornim cunamijem i nuklearnim incidentom u nuklearnoj elektrani Fukušima. Razvoj ovog oblika turizma podstaknut je posetama lokacija pogođenih cunamijem (npr. obilazak usamljenog drveta bora koje je preživelo katastrofu), pokretanjem časopisa *Mračni turizam* Japana i planovima pretvaranja Fukušima elektrane u lokalitet koji će privlačiti pažnju posetilaca zainteresovanih za atrakcije mračnog turizma. S druge strane, pored turizma katastrofa koji se razvio na lokalitetima pogođenim prirodnim katastrofama u Japanu, podstaknut je i novi oblik turističkog kretanja, takozvani „plavi turizam“ koji veću pažnju poklanja uključivanju lokalne zajednice u turistički razvoj i prevazilaženju ekoloških, ekonomskih i socijalnih poteškoća u odnosu na naglašavanje mračnih i negativnih događaja na ovom prostoru (Lin, Kelemen & Tresidder, 2018). U oba slučaja, evidentno je da su prirodne katastrofe dovele do novih razvojnih perspektiva u turizmu i uslovile inovativne pristupe rešavanju nastalih problema sa ciljem ostvarivanja maksimalne koristi po lokalnu zajednicu.

Primer vanzemaljske katastrofe koja je podstakla preduzetnički duh u turističkoj industriji je pad meteora u ruskom gradu Čeljabinsku, koji su nakon oporavka od pretrpljene štete predstavnici turističke privrede doživeli kao priliku za kreiranje autentičnog turističkog proizvoda koji će svojom jedinstvenošću privući turiste u ovaj grad i postati njegov zaštitni znak. Već 2013. godine, kada se katastrofa i odigrala, organizovane su prve posete ovoj destinaciji za grupe putnika iz Japana (Gates, 2014).

Erupcija vulkana na Islandu u blizini glečera Eyjafjallajökull je u roku od 24h, zahvaljujući opsežnim informacijama medija, izazvala veliko interesovanje turista iz različitih krajeva sveta. Grupe turista iz Hong Konga, Rusije, Amerike, Novog Zelanda i Velike Britanije su među prvima došle u obilazak aktivnog vulkana na Islandu. Turistička industrija je prepoznala potencijal valorizacije ovih katastrofa za potrebe razvoja turizma na Islandu, te su turistima ponuđene ture helikopterima iznad vulkana, pešačke ture u blizini vulkanskog grotla i posmatranje vulkana u toku njegove aktivnosti (Robbins, 2010). Ovim je fokus sa štete koju je erupcija prouzrokovala preusmeren na jedinstvene prirodne atrakcije Islanda i ostvarivanje višestrukih koristi po lokalnu sredinu kroz fenomen turizma.

2.2. Vremenska dimenzija putovanja u mesta pogođena prirodnim katastrofama

U oblastima pogođenim prirodnim katastrofama najčešće dolazi do pada turističkog prometa u periodu od nekoliko meseci nakon katastrofe, ili u periodu od jedne do dve godine, usled povećanog rizika te smanjenog interesovanja za posetu određenoj destinaciji. Međutim, uprkos opasnostima koje prirodne katastrofe sa sobom nose, broj posetilaca nakon odigravanja katastrofe, ponekad biva viši nego broj posetilaca u mesecima van turističke sezone, kada se nije odigrala ni jedna katastrofa. Takođe, u tabeli 1 je evidentno da u godinama nakon dešavanja prirodnih katastrofa raste broj turista u pojedinim državama (Rucinska & Lechowicz, 2013). Ova pojava potvrđuje da interesovanje turista za posetom određenih regiona opstaje i u slučajevima opasnih situacija i dešavanja. Navedeni podaci se mogu dovesti u vezu i sa pojavom novog tržišnog segmenta koji izražava zainteresovanost za istraživanje fenomena prirodnih katastrofa i spremnost na uključivanje u turističke tokove ka pogođenim destinacijama.

Rucinska (2016) razlikuje 3 vremenska razdoblja turističke posete destinaciji pogođenoj katastrofom:

1. tokom odigravanja katastrofe ili neposredno nakon što se dogodila
2. u dužem periodu nakon katastrofe
3. u momentu kada je katastrofa daleka prošlost

Tokom dešavanja katastrofe turisti su zainteresovani da svedoče neposrednoj promeni pejzaža, posledicama koje na prostor i život stanovnika izaziva katastrofa. Međutim, ovakva vrsta posete predstavlja najveći rizik za turistu, jer sam biva izložen mogućnosti pojave novih zemljotresa, zaražavanja virusom, radijacije. U dužem periodu nakon katastrofe, rizik za posetioce se smanjuje, ali su i manje prilike za zapažanje direktnih posledica katastrofe. Ipak, u seizmički aktivnim oblastima, područjima gde su česte poplave, ponovo se može pojaviti rizik u određenim vremenskim uslovima.

Tabela 1. Prirodne katastrofe i broj turista u pogođenim zemljama

katastrofa	država	godina broj turista	godina broj turista	godina broj turista	godina broj turista
cunami 2004	Tajland	2003 10082000	2004 11737000	2005 11567000	2006 13822000
cunami 2011	Japan	2008 8351000	2010 8611000	2011 6219000	2012 8368100
zemljotres 1995	Japan	1994 3468005	1995 3345274	1996 3837113	1997 4218208
zemljotres 2010	Haiti	2008 258000	2009 387000	2010 255000	2011 349000
uragan Katrina 2005	SAD	2003 41218000	2004 46086000	2005 49206000	2006 50977000
vulkanska erupcija 2010	Island	2008 502300	2009 493940	2010 488622	2011 565611

Izvor: Rucinska & Lechowicz, 2014.

Najbezbednija poseta u okviru turizma katastrofa se vezuje za mesta gde su se u dalekoj prošlosti odigrale prirodne katastrofe i gde danas samo postoje spomen obležja ili muzeji koji omogućavaju edukaciju posetilaca o njihovim uticajima i značaju.

3. Motivacija turista za posetu mestima pogođenim prirodnim katastrofama

Kao vrsta mračnog turizma, turizam katastrofa se razvija usled potrebe turista da svedoče odigravanju nesreća, smrti, patnji, katastrofa i susreta sa opasnostima i rizicima. Ljudska psiha traga za izazovima, adrenalinom, novim iskustvima i napetošću, što se između ostalog izražava i kroz posetu destinacija pogođenih prirodnom katastrofom (Rucinska & Lechowicz, 2014). Porast interesovanja za ovakvim aktivnostima je uslovljena i snažnom ulogom medija, putem kojih se globalno prenose informacije o katastrofama, njihovim razornim posledicama i žrtvama. Posredstvom medija ovakvi događaji postaju deo individualne i kolektivne svesti.

Pojedinci se edukuju o njima iz svojih domova, i često bivaju znatiželjni da na licu mesta dožive ono o čemu su prethodno slušali. Konstantna prisutnost kriza i tragičnih događaja u medijima, te kombinacija empatije i uzbuđenja koje izazivaju, može olakšati pretvaranje razorenog mesta u turističku destinaciju (Tarlow, 2005). Pored fascinacije smrću i potrebe da se svedoči odigravanju nemilog događaja, putovanja u okviru mračnog turizma, pa tako i turizma katastrofa, izražavaju želju turista za posetom opasnim mestima i prepričavanjem preživljenog. Pojedine lokacije na kojima se desila prirodna katastrofa se posećuju i radi očuvanja sećanja na tragični događaj i odavanja počasti stradalima. Takođe, pojedini turisti imaju potrebu da pomognu lokalnoj zajednici da se oporavi od negativnih efekata razaranja kroz ekonomski doprinos, empatiju i sprovođenje društveno-korisnih aktivnosti u zajednici. S druge strane, postoji i segment turista koji želi da svedoči dešavanju katastrofa, poseti mesto gde se dešavaju ekstremni događaji i zadovolji svoj avanturistički duh. Oni žele da stupe u direktan kontakt sa svojim predmetom interesovanja. Pojedini turisti privučeni su idejom da uče i saznaju nešto novo o prirodnim katastrofama, pri čemu se ističe obrazovna funkcija ove vrste turizma (Kelman & Dodds, 2009). Ovakvi turisti su često motivisani da šire svest o prirodnim katastrofama i upoznaju druge sa njihovim uticajima. Turizmom katastrofa se zadovoljavaju i potrebe za novim iskustvima i proživljavanjem emocija koje su drugačije od uobičajenih svakodnevnih u poznatom okruženju i kod kuće (Rucinska & Lechowicz, 2014).

Iako postoji veliki broj različitih stimulansa koji pokreću turiste na posetu mestima pogođenim prirodnom katastrofom, postoji i veliki broj oprečnih mišljenja o tome da li je etički preduzimati takva putovanja i jačati ekonomiju današnjice na osnovu patnji i tragedija iz prošlosti. Taslow (2005) napominje i da se mesta nekadašnjih tragedija pretvaraju u suvenirnice posredstvom turističkih kretanja, čime se potvrđuje koliko je fenomen turizma katastrofa kontraverzna pojava.

4. Zaključak

Uz medijsku pažnju, pojavu ljudi zainteresovanih da istražuju o smrti, tragedijama, katastrofama i željnih kontakta sa rizičnim situacijama van zone svakodnevnog komfora, prirodne katastrofe postaju fenomen koji sve češće biva predmet proučavanja turističke industrije. Pored opasnosti

i rizika koji prate ove pojave, istovremeno se uviđa i njihov potencijal za generisanje novih turističkih tokova ka pogođenim destinacijama, te minimiziranje negativnih efekata koje su prouzrokovale. Ruševine i potresne ljudske priče postaju čest motiv za posetu određenoj destinaciji, saživljavanje sa sudbinom koja je zadesila stanovnike ili za sopstveno izlaganje riziku i time zadovoljavanje potreba za adrenalinom. Kroz fenomen turizma dolazi do izražaja paradoksalna priroda katastrofa koja u jednom trenutku predstavlja uzročnika velikih nevolja, a u drugom ekonomski spas za lokalnu sredinu. Uragan Katrina, zemljotres u Japanu, pad meteora u Čeljabinsku, vulkanska erupcija na Islandu su samo neki od brojnih primera uspešne turističke valorizacije tragičnih događaja, koja je stvorila ekonomske i socijalne koristi u lokalnoj sredini. Ipak, ne sme se zanemariti ni činjenica da su pojedine turističke posete mestima pogođenim katastrofama otežale akcije spasavanja i oporavka neposredno nakon odigravanja katastrofe, stvorile pritisak na već ograničene resurse lokalne zajednice i uzrokovale nezadovoljstvo i pobune lokalnih stanovnika koji su ovakve posete doživeli kao uživanje posetilaca u njihovoj tragediji. Shodno kontraverznim mišljenjima i istovremenim pozitivnim i negativnim posledicama koje turizam katastrofa izaziva, važno je naglasiti da samo kontrolisan razvoj ovog turističkog oblika, koji ne otežava postojeću situaciju u mestu pogođenom katastrofom može imati benefite i za stanovništvo i za posetioce. Stoga se u usmeravanju razvoja turizma katastrofa treba voditi maksimiziranjem pozitivnih, a minimiziranjem negativnih posledica koje prirodne katastrofe izazivaju.

4. Literatura

1. Amujo, O. C., & Otubanjo, O. (2012) Leveraging rebranding of 'unattractive' nation brands to stimulate post-disaster tourism. *Tourist Studies*, 12(1), 87–105.
2. Chang, J. (2017). Tourists' perception of dark tourism and its impact on their emotional experience and geopolitical knowledge: A comparative study of local and non-local tourist. *Journal of Tourism and Research & Hospitality*, 6(3),1-5.
3. Coats, A., & Ferguson, S. (2013). Rubbernecking or Rejuvenation: Post Earthquake Perceptions and the Implications for Business Practice in a Dark Tourism Context. *Journal of Research for Consumers*, 23, 32-65.

4. Degg, M. (1992). Natural disasters: recent trends and future prospects. *Geography*, 77(3), 198–209.
5. Evans, J. (2010). Re-thinking catastrophe in the time of climate change. In T. Edensor (Ed.), *Geographies of rhythm: Nature, place, mobilities and bodies* (pp. 205–221). Aldershot: Ashgate.
6. Gates, S. (2014 July 28). ‘Meteorite Capital Of Russia’? Chelyabinsk Region Petitions To Trademark Name After Meteor Crash. Retrieved from: https://www.huffpost.com/entry/meteorite-capital-russia-meteor-chelyabinsk-patent_n_3009121
7. Genç, R. (2018). Catastrophe of Environment: The Impact of Natural Disasters on Tourism Industry. *Journal of Tourism & Adventure*, 1(1), 86-94. DOI: 10.3126/jota.v1i1.22753
8. Hohenhaus, P. (n.d.). Pompeii. Retrieved from: <https://www.dark-tourism.com/index.php/15-countries/individual-chapters/492-pompeii#:~:text=Coming%20to%20see%20Pompeii%20is,part%20of%20the%20Grand%20Tour>
9. Kelman, I., & Dodds, R. (2009). Developing a Code of Ethics for Disaster Tourism. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 27(3), 272-296.
10. Korstanje, M. (2020). Tourism as a Vehicle Towards Recovery. In H. Seraphin, M. Korstanje & V. Gowreesunkar (Eds.), *Post-Disaster and Post-Conflict Tourism* (pp. 19-36), Boca Raton: Apple Academic Press.
11. Kunwar, R., & Karki, N. (2020). A Study of Dark (Disaster) Tourism in Reconstructed Barpak, Nepal. *The Gaze Journal of Tourism and Hospitality*, 11(1), 140-180.
12. Lin, Y., Kelemen, M., & Tresidder, R. (2018). Post-disaster tourism: building resilience through community-led approaches in the aftermath of the 2011 disasters in Japan. *Journal of Sustainable Tourism*, 26, 1-18. DOI: 10.1080/09669582.2018.1511720
13. Mahn, C., Scarles, C., Edwards, J., & Tribe, J. (2020). Personalising disaster: Community storytelling and sharing in New Orleans post-Katrina tourism. *Tourist Studies*, 1-22. DOI: 10.1177/1468797620967597
14. Mileti, D. (1999). *Disasters by Design: A Reassessment of Natural Hazards in the United States*. Washington, DC: Joseph Henry Press.

15. Miller, D. S. (2007). Disaster tourism and disaster landscape attractions after Hurricane Katrina: An auto-ethnographic journey. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 2(2), 115–131.
16. Muskat, B., Nakanishi, H., & Blackman, D. (2015). Integrating tourism into disaster recovery management: The case of the great east Japan earthquake and Tsunami 2011. In B. W. Ritchie & K. Campiranon (Eds.), *Tourism crisis and disaster management in the Asia-pacific* (pp. 97–115), Wallingford: CABI.
17. Prideaux, B. (2003). The need to use disaster planning frameworks to respond to major tourism disasters: Analysis of Australia's response to tourism disasters in 2001. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 15, 281–298. DOI: [10.1080/14616688.2016.1149875](https://doi.org/10.1080/14616688.2016.1149875)
18. Rafferty, J. (2020 September 23). Hurricane Katrina. Encyclopedia Britannica. Retrieved from: <https://www.britannica.com/event/Hurricane-Katrina>
19. Robins, T. (2010). Island's erupting volcano. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/travel/2010/apr/03/iceland-erupting-volcano-hyjafjallajoeukull>
20. Rucinska, D. (2016). Natural Disaster Tourism as a Type of Dark Tourism. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 10(5), 1385-1389.
21. Rucinska, D., & Lechowicz, M. (2013). Natural hazard and disaster tourism. *Miscellanea Geographica*, 18(1), 17-25. DOI: 10.2478/mgrsd-2014-0002
22. Stone, P. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism*, 54, 145-160.
23. Stone, P., & Sharpley, R. (2008). Consuming Dark Tourism: A Thanatological Perspective. *Annals of Tourism Research*, 35, 574-595. DOI: 10.1016/j.annals.2008.02.003
24. Tarlow, P. (2005) Dark tourism: The appealing 'dark' side of tourism and more. In M. Novelli (Ed.), *Niche tourism: Contemporary issues, trends and cases* (pp. 47–57). Oxford: Elsevier.
25. Tobin, G. A., & Montz, B. E. (2004). Natural Hazards and Technology: Vulnerability, Risk, and Community Response in Hazardous Environments. In: Brunn, S. D., Cutter, S. L., Harrington, J. W. (Eds.), *Geography and Technology* (pp. 547-570). Dordrecht: Springer.

26. Tsai, C., Wu, T., Wall, G., & Linliu, S. (2016) Perceptions of tourism impacts and community resilience to natural disasters, *Tourism Geographies*, 18(2), 152-173. DOI: [10.1080/14616688.2016.1149875](https://doi.org/10.1080/14616688.2016.1149875)
27. Wright, D., 2014, Residents' Perceptions of Dark Tourism Development: The Case of L'Aquila, Italy (PhD thesis), University of Central Lancashire, Preston, England. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/42136697.pdf>

Review Article

NATURAL DISASTERS AS GENERATORS OF NEW TOURISM FORMS

Marija Zeljković^{1*}

¹ Faculty of Geography, University of Belgrade,
Studentski trg 3/3, Belgrade, Serbia

* Correspondence: maki.zeljkovic96@gmail.com; Tel.: +381 63 7523674

Abstract: Numerous researchers specialized in various scientific disciplines have tried to describe natural disasters, their causes and their devastating consequences. Despite the negative connotation that is most often associated with geophysical, hydrological, biological, meteorological and extraterrestrial disasters, modern scientific literature has recognized their importance in the development of contemporary forms of travel patterns. Tourism is very sensitive to environmental influences and can easily be weakened by unstable political situations, weather conditions, terrorism, and natural disasters. Some disasters have destroyed the tourism economy, the infrastructure and attractions that were the main drivers of development. On the other hand, due to man's psychological need for adrenaline, discovering the unknown, contact with risky and dangerous situations, a specific niche interested in visiting locations affected by certain natural disasters has developed in the tourist market. That created the possibility for the development of alternative

tourism, such as disaster tourism. It has the potential to minimize the negative consequences of disasters on the destination. Tourists visit to disaster sites strengthens the local economy and contributes to local community recovery through support, volunteer actions and material assistance. In this case, tourism, associated with relaxation and enjoyment is connected with events that cause material damage and human casualties. Finally, this leads to controversial questions and conflicts of opinion about the morality of organizing trips to disaster sites and making a profit in disaster tourism.

Keywords: natural disasters; disaster tourism; dark tourism; development; risk.